

СТРАТИС ДУКАС

ИСТОРИЯТА НА ЕДИН ПЛЕННИК

НАРОДНА КНИГОВАРНИЦА КУЛТУРА
ВСИЧКИ

СТРАТИС ДУКАС ИСТОРИЯТА НА ЕДИН ПЛЕННИК

Превод: Георги Куфов

chitanka.info

Посвещава се на общите страдания на народите

НЯКОЛКО ДУМИ

*„Озовах се сред изтерзан свят. Господи,
дай ми сили да го изразя!“*

(Из бележника ми —
в навечерието на деня, в
който срещнах пленника.)

Тази история е плод на една вечер, която прекарах в едно село на пленници. Това беше прост и мил монолог, който завладя всички, защото всички мълчаха, и затова дори и днес не би прилягало да прибавя към него предговори. Ако обаче в края на краищата се реших да я представя с две думи, то правя това, за да разясня целта, която си поставям, като поднасям на обществеността, и то от свое име, това прекрасно народно цвете на Словото. Искам да кажа на тези, които могат, и на онези, които трябва да се заинтересуват, че би било проява на бездушие спрямо бъдните поколения, бездушие спрямо смисъла на живота — а това са нашите радости и скърби, — ако оставим да потънат в бездната на забравата тези прекрасни бисери, неподправените сълзи на нашето племе.

Само побърканите и мъртвите имат право да забравят; но всички, които носят в себе си диханието на живота, са длъжни да помнят, за да размишляват и да прощават. Споменът е този, който подхранва духа и сърцето. Споменът е един прекрасен дълг в живота. Нека тогава по нечий почин два или три пълни екипа се заемат със събирането на тези скъпоценни мозайки, с които ще украсим новия храм на духа ни. Без тях той би бил страшно празен; съберете ги, късче по късче, грижливо и с любов, и не оставяйте да се загуби това, за което сме заплатили така скъпо.

Именно за едно такова, цялостно дело поднасям тази история като опит и скромен принос.

Март 1929 г.

С. Д.

1

След смирненското поражение аз се озовах с родителите си в Пунта; оттам ме взеха. И останах пленник в Турция.

Хванаха ме по обед заедно с други. Мръкна се, а патрулите все още докарваха мъже в казармите. Към полунощ, както се бяхме притиснали един до друг, стражите се нахвърлиха върху нас и почнаха да ни удрят където завърнат с дървета и да газят и ритат тези, които седяха на земята коляно до коляно. Накрая отделиха колкото им трябваша и ги подкараха, като ругаеха.

Уплашихме се, че ще съсипят всички ни.

Един писар, чиято канцелария беше до нашата врата, чу, че си говорим тъжно и ни направи знак да отидем при него.

— Когато идват и ви викат — каза ни той, — вие се дръпнете навътре. А това, което ви казах, пазете го в тайна, не го разправяйте другаде.

От нея вечер всяка нощ вземаха хора от помещенията. А ние слушахме изстрели откъм Катифе-Калеси и си казвахме: „Стрелят по цел.“

След няколко дни, които преминаха в страх, дойде един офицер с четиридесет войници и ни взе. Изкараха ни на двора и ни отделиха от цивилните; тогава видях и брат си; строиха ни на карета и ни заповядаха да коленичим, за да ни преброят. Офицерът, който ни гледаше от коня си, каза:

— Ще гледам да не остане и семе дори от вас.

И заповяда да тръгнем.

Цялата колона бяхме около две хиляди души.

Щом излязохме, и ни подкараха право към чаршията. Там тълпата от турци, която ни очакваше, се нахвърли като хала върху нас: от всички страни запращаха по нас каквото им попаднеше в ръка —

маси, столове, чаши. Сред турците в кафенетата имаше и френски моряци, които също се забавляваха с нас.

Като стигнахме в Басмахане, пред нас излезе един хафузин. Изглежда ни.

— Аллах, аллах! — каза той. — Какво става тук?

И повика аскер-агата. Онзи спря.

— Капитанът тук! — извика отново той.

„Трак-трак“ — изчатка конят, капитанът отиде, изкозирува. Хафузинът го запита:

— „Китапът“ ни това ли казва?

Капитанът отново изкозирува.

А ние в това време се точехме край тях.

По пладне, към дванайсет, стигнахме в Халка-Вунар. Там ни затвориха зад телени мрежи, поставени околоръст. Когато се свечери, дойде един турчин ефе от нашето село и почна да ни вика по име да се покажем — уж че щял да ми отърве, а то, за да ни затрие. И ние се проснахме по очи на земята да не ни познае.

На разсъмване от Маниса дойде друг офицер и ни вдигнаха. Вървахме с часове. Не знаехме къде ни карат. Само по местността разбрахме, че ни карат в Магнисия.

Вместо да ни водят по шосето, мъкнеха ни по баирите. И понеже не вървахме по равно, почнахме да се пръскаме. Не можехме да запазим строя. А войниците викаха строго:

— В каретата! В каретата!

Мъчехме се да запазим строя, но отново го разваляхме. Онези, които нямаха сили и изоставаха, селяните ги замъкваха в гората и ги очистваха.

След много усилия излязохме на шосето. Там пък ни чакаха цели тълпи стари хора, от шейсет до към осемдесет години, с едновременшни ханджари, и когато стигнахме до тях, те се нахвърлиха отгоре ни, като викаха на капитана:

— Остави ни да правим каквото си щем!

А капитанът им викаше „не“ и се смееше.

Ние пък му викахме:

— Господин капитан, на теб разчитаме!

И вървахме.

Пътищата, вдясно и вляво, бяха осеяни с вонещи трупове. По чешмите стояха часовои и не ни даваха да се приближим до водата, която течеше от чучурите; а ние, като я гледахме, ожаднявахме още повече.

По пътя мнозина бяха пукнали. Аз вървах до брат си и носех елека на един турчин от тези, дето ни пазеха; рекох си: „Имаме пари, да му дадем, за да пийнем вода.“ И казах на брат си:

— Много съм жаден, ще пукна просто.

— Дръж се, братко — вика ми той, — да не разберат, че имаме пари, защото ще ни утрепят.

— Не, не мога да изтрия повече, дай пари и да вървим да пием.

И той ми даде.

Изтичах право при турчина.

— Мъничко водица — му казвам, — още малко, и ще издъхна.

— Какво говориш, куче! Нито капка не ти давам!

— Аскер-ага, голямо добро ще сториш, на, вземи и тези пари.

— Дай ги — вика ми — и върви пий скришом.

Пих и дадох и на брат си да пие.

Това ставаше през август месец.

Най-сетне една вечер стигнахме пред Магнисия. А там хората ни чакаха със сопи в ръце и викаха:

— Пленници идат!

И тичаха към нас.

А пък капитанът сега им казваше:

— Дръпнете се надалеч! Когато ние воювахме, вие си гледахте кефа.

Тогава те се пръснаха, като викаха, че все някой ден ще ни пребият.

Ядосан, капитанът ни събра всички на едно място, като овце в кошара, и постави около нас часовои да ни пазят.

Това вода, хляб — нищо.

Ония, които имаха пари, даваха на часовите и пиеха вода. Дадохме и ние от нашата група на един арапин, та ни донесе пълна тенекия.

— Карайте по-бързо — каза ни той, — капитанът не дава.

Пих, пих... брат ми ме дръпна да пие и той, нахвърлиха се и другите на тенекията и водата се разля.

На другия ден, още по тъмно, капитанът извика:

— Пригответе се!

Строихме се на карета и тръгнахме. Закара ни вътре в Магнися. Там ни затвори в една болница, която се намираше сред борови дървета и беше опасана с желязна ограда, и ни предаде на един ефрейтор.

От умора не чувствувахме глад, само жаждата ни мъчеше. Налягали като болни под боровите, дъвчехме зелената трева. А когато на небето се появиха няколко облака, почнахме да се молим да завали. Те се разстлаха, потъмняха, спуснаха се ниско и отново полека-лека се разнесоха. Слънцето сега сипеше жарта си още по-страшно и ние отчаяно викахме.

— Вода! Вода!

Но никой не ни чуваше.

След пет часа дойде един рус, добре облечен ходжа и всички в един глас го замолихме:

— Ходжа, аллах ашкъна, жадни сме, вода! А на него сякаш му стана приятно от хала ни и каза:

— Така искам да ви гледам до края, да се влачите като змии.

И си отиде.

Този си отиде, но дойде друг, с кола. И ние отново завикахме:

— Аллах ашкъна, малко вода, жадни сме, не издържаме вече!

След като и той ни огледа хубаво, рече:

— Направих си кефа.

И заповяда на коларя да кара.

Седем дни прекарахме така. Тези, които имаха пари, пиеха вода, но онези, които нямаха, пиеха пикнята си.

Мнозина се тръшнаха на земята от глад и жажда. Конвойните ни казаха да дадем хора, за да ги изхвърлим оттук. И ние се карахме

пomeжду си кой да отиде, защото щеше да пие вода.

Излязоха около двайсeтина души с коли и ги захвърлиха далеч, извън града...

В болницата имаше и магнисалии пленници, които ни казаха, че в шадравана на двора имало вода.

Ние слушахме и не вярвахме.

През нощта се събудихме от виковете и разбрахме, че магнисалиите счутили тръбата и потекла вода. Надигнахме се тогава всички и почнахме да се бием кой по-напред да пие. От крясъците часовоите ни усетиха и захванаха да стрелят. Паднаха доста убити, а след това ни оградиха с бодлива тел. И там взимаме кал и я смучем.

След седем дни ходжата отново дойде и ние се развикахме и го замолихме.

— Мълчете — рече ни той, — защото ще си отида, ако викате. Дойдох, за да ви спасим.

Тъкмо каза това и донесоха кошници с войнишки хляб. Строи́ха ни в редици и ни дадоха по половин хляб на двама души. Сетне един по един ни пуснаха да прием вода от шадравана.

Него ден дошъл някакъв големец от Ахметли, разправяха ни войниците, оттук нататък ще бъдете добре.

А вечерта ни обра́ха! Взеха ни всичко, каквото имаме върху нас — пръстени, часовници. Изкъртиха дори и златните ни зъби от устата.

На сутринта ни вдигнаха. И докато се приготвявахме, отвън се насъбраха зейбеци със зурни и тъпани, и като излизахме, почнаха да ни удрят с оръжията си. Дойде друг офицер. Прие ни и тръгнахме.

Вън от Магнисия, на три часа път, имаше едно голямо лозе, опасно с ограда. Там ни затвори и постави часовои да ни пазят, докато се съмне.

Пръснахме се из обраното лозе и ядохме листа с коравия войнишки хляб.

А когато се мръкна, двама се опитаха да избягат. Часовоите ги хванаха и ги убиха пред нас. На сутринта капитанът ни каза:

— Неверни кучета такива! Аз ви правя добро, а вие ми бягате.

И заповяда да ни вдигнат.

Вървахме с часове. Докато се бяхме спрели за малко до една гара, при нас дойдоха неколцина турци, граждани, и казаха на офицера да им позволи да потърсят между нас някого си, когото дирели, и ако го намерят, да го отведат.

— Добре — рече им той, — вижте и ако го откриете, вземете го.

— Аферим, аферим — отвърнаха те и потънаха сред тълпата. Намериха го. Беше някакъв арменец, градинар на гарата.

— А бре, керата арменецо, тебе търсим!

— Какво искате от мен? — рече им той. — Една душа имам само, вземете я!

И с високо вдигната глава, сякаш искаше всички да го видим, премина между нас.

— Вземете го! — извика капитанът.

Щом чу това, арменецът се нахвърли върху първия, който посегна към него, и със стръв го захвапа за гърлото.

Другите го пребиха веднага; свари само да каже:

— Правете с мен каквото щете. Взех си за кръвта.

Оставихме зад нас топлия му труп, който турците все още търкаляха с ритници, и поехме към Касаба. Там всичко беше пепелище. Вкараха ни в едно оградено място. Оттам гледахме как минават други пленници и като слушахме отдалеч виковете им, благославяхме господата, че сме тук.

На сутринта ни подкараха към Ахметли. Когато стигнахме там, капитанът ни чакаше на гарата и от него научихме, че ще останем тук.

Закараха ни на едно голо място и ни оставиха на слънце. Ние го замолихме да ни пусне отсреща, където имаше дървета.

— Не — каза той, — на слънце. И си отиде.

След обяд заваля дъжд; зарадвахме се. Пихме с шепи вода, измихме се и се освежихме.

Като се мръкна, капитанът дойде и ни тури под един навес. Осъмнахме все на крак. Валеше през цялата нощ.

На сутринта капитанът пак дойде; водеше със себе си и един писар. Разпреди ни на роти и отдели занаятчиите — десетина фурнаджии, дваисетина железари, зидари, още толкова мазачи; докато ги отделяше, все разправяше:

— Вие ги разрушихте, вие ще ги изградите. И ги предаде на войниците.

Писарят извика:

— Няма ли някой мелничар между вас? Трябва да смелим зърно. Не знае ли някой от вас да мели?

Излязоха брат ми и още двама други.

Месачите отидоха във фурната и изпекоха войнишки хляб от непресят ечемик. И от него ден почнаха да ни дават по четвърт хляб на всеки.

Една вечер двама от месачите откраднаха малко тесто, защото бяха намислили да избягат. Но часовоят ги хвана тъкмо когато се измъкваха. На сутринта ги заведоха при капитана, който живееше наблизо в една къщурка.

— Тези тук снощи откраднаха тесто, за да избягат — му казаха.

Капитанът извади револвера си.

— На, ей така ще си отиде всеки, който върши такива работи — каза той и ги уби пред нас. След това ни накара да почистим гарата. Очите ни заболяха от мръсотията.

А един сержант, който ни надзираваше, Туран го викаха, ни ругаеше диво и ни биеше, та да се покаже пред жените във влака. На онези от нас, които се оплакваха, че ги болят много очите, казваше, че ще ги заведе в болницата на лечение, а ги закарваше в един дол и там ги очистваше.

Една вечер капитанът нареди на стражата да разгласи по селата, който иска да дойде да си избере ратаи измежду нас.

— Имаме, кажете им, от всякакъв вид — овчари, зидари, железари, каквито си щат.

На сутринта мухтарите пристигнаха и почнаха да подбират по петдесет, по осемдесет от нас, колкото си искаха, сякаш бяхме добитък.

Тогава се уговорихме, дванайсет души все съселяни, да научим за някое хубаво село и щом дойдат хора оттам за ратаи, да отидем всички заедно.

След няколко дни един ефрейтор, който ни жалеше, понеже му бяхме подарили още в началото, когато ни хванаха, един пояс, дето

много му се харесваше, ни каза:

— Пригответе се, тук наблизо има едно хубаво село, Бунар-Баши, на Боздаг. Ще живеете добре.

Попитахме го дали и той ще дойде с нас.

— Не — отвърна ни той, — капитанът не ме пуска. Ще ви предам на мухтарина.

Предаде ни на него и тръгнахме.

По пътя попаднахме на една дива круша и се нахвърлихме на неузрелите круши.

— Хайде, бре, елате тук — викаше ни мухтаринът, — че замръкнахме.

И поехме отново по пътя, дъвчейки дивите круши.

В селото стигнахме по тъмно. Разпределиха ни на три места, по четири души.

Двайсет дни работихме в това село. И още от първия ден замислихме да избягаме и почнахме скришом да събираме хляб и каквото друго можеше да се отдели от храната ни, за да имаме за из път.

Най-сетне определихме и деня. В петък в полунощ да поемем. Когато наближи часът, събудих другаря си до мен и така, един от друг, събудихме се всички. Ала останалите се отказаха. Казахме им: „Решили сме се веднаж, ще бягаме.“ И избягахме.

Като повървяхме около час, в околностите на селото попаднахме на някаква пропаст, дере. Шумът от водата не се чуваше — толкова беше дълбока. Спряхме се там.

Наблизо имаше някакво село. Кучетата ни подушиха и взеха да лаят.

— Ще се издадем — казвам на другаря си, — трябва да я преминем още тази нощ.

— Да — вика ми и той.

И почнахме да се свличаме надолу, като се хвацахме за камъните. Но не сварихме. Посред склона се спряхме в една пещера в скалите. Там осъмнахме.

Щом се развидели, чухме гласове над нас, над пропастта. Мало и голямо ни беше погнало с кучетата си.

След време гласовете се отдалечиха. Поседяхме още малко, скрити вътре, сетне отново се запускахме по стръмнината.

Слънцето показваше почти пладне, когато стигнахме долу, в дъното на дерето.

„Леле, мале!“ — казахме си, като погледнахме другата страна, по която трябваше да се изкачим. Походихме малко, прави, край потока, който течеше буйно, сетне нагазихме в него, като се хлъзгахме по облите му камъни. Водата стигна до коленете ни.

Както си вървахме, чухме наблизо някакъв дрезгав звук. Изплашихме се; притиснахме се един до друг и се огледахме. Ниско над нас врани се виеха в кръг. Наведохме се и пихме вода, без да сме жадни. Сетне излязохме от потока целите измокрени и поехме по стръмнината.

Слънцето грееше, когато се закатерихме, залавяйки се за корените на храстите. След много усилия успяхме да се изкачим. Беше почнало да се смрачава.

Като излязохме на равно, огледахме се наоколо. Не много далеч от нас се виждаха колиби на юруци. Кучетата залаяха. Овчарите завикаха помежду си:

— Кучетата джавкат, хора са.

И гръмнаха във въздуха.

Кривнахме към дерето и дълго време крачехме наведени, все по края, докато най-сетне попаднахме на едно запустяло село. Тръгнахме сред развалините. На няколко крачки пред нас чухме стенание. Приблжихме се. Върху слама, изпразнена от някой дюшек, лежеше едно куче.

Когато ни видя, то понечи да стане. Но не можа. Само помаха с опашка, примига, очите му блеснаха на лунната светлина и отново изстена. Седнахме до него, върху ниската, полуразрушена стена на двора. Върху купища от непотребни неща бяха накацали проскубани кокошки, съсухрени от жажда. Рекохме да хванем някоя, ама откъде огън? Погледнахме още веднъж кучето и потеглихме. Цяла нощ вървахме на луна и се плашихме от сенките си.

Към зори излязохме на ливадите на Боздаг, където пасяха кози; пазеше ги една жена. Забързахме през тях, но не сварихме да се измъкнем. Попаднахме сред стадото. Жената плетеше наведена, не ни забеляза, минахме така.

На четвъртия ден се намерихме пред Одемиш. Както си вървахме, попаднахме на една воденица.

— Ей, другарю — казвам му аз, — къде ще излезе тая, все на път, на път?

И с кимване му посочих воденицата.

— Какво, да я строшим ли? — вика ми той.

— Да — рекохме и двамата, но после се отказахме.

Оттам излязохме на шосе. Оттеглихме се в гората, за да се скрием. Около пладне видяхме един ловец на отсрещния рид. Кучето му лаеше; изплашихме се.

Лазейки на четири крака, преминахме около десетина метра, спотаихме се зад едно дърво и задебнахме кога ще си отиде ловецът. Дотегна ни тая работа. Ловецът остана до късно вечерта. Прекръстихме се тогава и поехме.

Още преди да се съмне, бяхме стигнали пред град Банос. Маслиновите му дървета стигаха почти чак до Вайдири. От глад почнахме да ядем неузрелите маслини, та устата ни загорча.

Като позалъгахме глада си, спряхме се и се загледахме в града. Отсреща минаваше влак. Замина, върна се, така два-три пъти. Хората слизаха от него и се пръскаха из улиците; не можехме да минем. Здрачи се, а улиците все още бяха пълни с народ. Тръгнахме късно, по тъмно.

През Вайдири минахме бързо и нагазихме в река Мендерес. Водата ни дойде до кръста. Преминахме я.

И там отново попаднахме на овце. Не можехме да направим нищо, нагазихме сред стадото. Кучетата ни налетяха, а ние ги пропъждахме с тоягите, на които се опирахме по пътя. Ала те — нищо; залъгахме ги и полека-лека, наведени, се измъкнахме.

Като се отдалечихме доста от стадото, седнахме. Не можехме да пристъпим нито крачка повече. Дори едно малко дете можеше да ни залови.

2

Най-сетне стигнахме до нашето село. Влязохме в гората и оттам го гледахме на върха, както си го знаехме. Горяха около петдесетина светлини. Кучетата лаеха. Всичко беше така, както на времето, когато и ние бяхме там. Заплакахме. Струваше ни се, че сме избягали от военна служба и сме се завърнали по домовете си да си отдъхнем.

— Да вървим — казва ми моят другар, — може би нашите са още там, да вървим да видим, за да се уверим.

И тръгнахме всеки поотделно, след като първо се уговорихме да се срещнем на другия ден в пещерата. Той пое към една махала, аз към друга. Където и да отидех, всичко беше разрушено. Къщите бяха отворени, празни, вратите разбити с брадви. Само на пазара имаше още малко турци и пред участъка — часовоят. От училището, което бяха натъпкали с дрехи и мебели, се чуваха гласове. Отдръпнах се и цяла нощ обикалях — спътник ми беше страхът.

На сутринта, като се срещнахме, взехме да плачем. Защото мислехме, че в селото ще намерим нещо, оставено от нашите. След като изплакахме болката си, нахвърлихме се на смокиновите градини.

След един дъжд смокините се бяха развалили, но пък маслините бяха почнали да узряват. Събрахме колкото можахме плод и го занесохме в пещерата ни.

Веднаж седяхме пред нея и гледахме отсреща една воденица.

— Другарю — казвам му аз, — колкото и да ям, все ми се гади. Защо не отидем да издебнем воденичаря и щом се махне, да го оберем?

— Ами че защо да не отидем — казва ми той.

И отидохме.

Мливарите дойдоха и си отидоха. Като се мръкна, воденичарят яхна коня си и също си отиде.

Изчакахме до полунощ, за да не би да излезе някой отвътре или пък да не се върне самият воденичар. Никой не се появи. Прекръстихме се и тръгнахме.

Ключалката беше счупена, но отвътре имаше сложено резе. Вмъкнахме се откъм северната страна, откъдето излизаше водата. Един нощен фенер гореше пред отвора на пещта. Изплашихме се. Но пак си казахме: „Да хапнем хляб, па ако ще да умрем.“ Погледнахме в долапа. Имаше шише с олио, домати, сол. В една кошница намерихме две пити. Паниците бяха поставени захлупени на прозореца. Направихме си салата и се наядохме. Благодарихме на господ, сякаш беше пред самите нас, и заприказвахме, изпълнени с копнежи. Поутешихме се.

Сетне станахме и затарашувахме навред. На едно прозорче намерихме двайсетина воценици и ги взехме. В един варел имаше брашно и половин чувал жито. Сложихме го да го смелим. Пуснахме водата и воденицата почна да мели.

Наближаваше да съмне. Взехме каквото друго ни трябваше, турихме брашното в два чувала и потеглихме за гората. Оттам задебнахме да видим и чуем какво ще стане.

Като стана светло, воденичарят дойде заедно с неколцина мливари юруци. Веднага щом влязоха, отвътре се разнесоха викове. Воденичарят ругаеше, като мислеше, че са се окрали помежду си.

Стояхме там до пладне. Щом видяхме, че работите се поуспокоиха, отидохме в пещерата да приберем това, което бяхме взели от воденицата. Бяхме се нагласили добре: олио, брашно, сол, от околните зеленчукови градини — патладжани, домати. Готвехме нощем в пещерата и печехме пити в жарта. На сутринта вземахме яденето си и отивахме в гората. Там замръквахме.

Веднаж, както си седяхме спотаени, неочаквано отпреде ни се появи един юрук с двуцевка. Изгледа ни хубаво. Изплашихме се. Взехме го за полски пазач.

— Откъде сте, земляци? — запита ни той.

— От Македония, мухаджири — му казваме, — правителството ни изпрати тук, в Чавиркьой. Този имот сега е наш. Ами ти какво търсиш тук?

— Ами тъй, минавах и влязох да набера малко кестени, сега, като се махнаха гяурите — отвърна той и си отиде.

Като се загуби, ние се спогледахме.

— Ей, другарю — му казвам, — слънцето залезе, да си вървим.

По пътя попаднахме на един параклис. Влязохме да коленичим и се помолим, та дано ни се яви някой светия да му кажем болката си. Но не видяхме нищо. Само голи стени и дъски.

Върнахме се умислени в скривалището си. Цяла нощ не мигнахме от страх да не би да дойдат и ни заловят както спим. И не само това ни мъчеше. Хапеха ни въшки и от сърбеж не можехме да си намерим мира. По-добре да гладувахме, но да се отървахме от тях.

И тъй, решихме на сутринта да слезем в дола под пещерата. Още почти по тъмно се спуснахме долу и накладохме огън със сухи клони. Докато заври водата, остригахме се, обръснахме космите и брадите си с един бръснач, който бяхме намерили в селото. Сетне се съблякохме и попарихме долните си дрехи. Него ден си отдъхнахме. Но след два дни отново въшки. Почнахме всеки ден да се парим и така ги изтребихме; отървахме се и от тях.

Но сега ни се беше свършило брашното. За петдесет дни бяхме изяли четиридесет оки хляб. По-надолу имаше още една воденица, горе на пътя. „Гладно куче и от тояга не се плаши.“ Решихме да се промъкнем и в нея и задебнахме. Но воденичарят живееше там.

Най-сетне един ден се отправи за селото заедно с още трима души. Мръкна се, а по пътищата все още имаше движение. Стана полунощ и воденичарят не се появи. Рекохме си, че няма да дойде и се приближихме към воденицата. Ослушахме се — никакъв глас. Бутнахме вратата; стори ни се добре залостена отвътре. Решихме да влезем през пещта, където имаше един прозорец.

— Ти — казвам на другаря си — ще пазиш тук на пътя и ако видиш нещо, дай ми знак.

Строших стъклото и скочих вътре. Над прозореца беше окачена някаква кошница, която падна. Смръзнах се. „Воденичарят“ — рекох си аз и затреперах. Но гладът беше по-силен. Слязох и отворих. Другарят ми влезе и затвори вратата. Запалихме светлина и претършувахме навсякъде. В долапа намерихме два хляба, гърне със сготвен боб, горе на лавицата — сапун, тютюн и един пояс, който си опасах. Зад вратата, в един голям кош, имаше мръсни дрехи, до него един чувал с брашно и още един с жито. Събрахме всичко, взехме гърнето с боба и си отидохме. Пещерата ни беше близо до воденицата, полака-лека изкачихме всичко.

На сутринта, още преди да се зазори, застанахме срещу воденицата и задебнахме. Воденичарят дойде сам и скоро след това се запъти към селото, като ругаеше. Не се мина и половин час, и горе по пътя се показва конен разезд. От страх цял ден стояхме скрити в пещерата.

Като се съмна на другия ден, взехме с нас хляб и се магнахме от пещерата. Така правехме почти цяла седмица. Нищо не се случи. Успокоихме се.

Долу под пещерата ни имаше големи маслинови дървета. Слънцето не проникваше до стволите им — толкова гъсти бяха листата им. Една вечер отидохме да наберем маслини. Както си беряхме, чухме говор.

— Другарю — му казвам, като се приближих до него, — има хора, да се скрием тук.

Не бях доизрекъл думите си, и на около два метра от нас, горе на пътя, се показаха мъже и жени, юруци някакви. Докато минаваха край дърветата, един от тях каза:

— Бас държа, че тук някъде още има гяури.

Когато юруците се отдалечиха, другарят ми ми каза:

— Трябва да сменим скривалището си.

И предпазливо се върнахме в пещерата си.

Нищо не хапнахме нея вечер. Легнахме си с мисълта, че ще ни заловят.

Като се зазори на другия ден, събрахме нещата си и отидохме по-далеч, в друга пещера, която знаехме от по-рано.

Там се устроихме по-добре. Беше дълбока и широка около два метра. От селото бяхме взели една малка каца и две тенекии с олио. Маслини имахме в изобилие. Разбихме ги на каша, сложихме ги в една торба и ги заляхме с вряла вода, като ги мачкахме здравата в качето. Сетне изляхме всичко в една тенекия, която бяхме пробили, и полака-лека водата изтече и остана само олиото.

Него ден сготвихме, наядохме се добре и легнахме. Светлината проникваше дълбоко навътре в пещерата и караше паяците да се движат по изплетените си мрежи. Зарадвахме се на компанията им.

Цели четири месеца живяхме там.

На края на четвъртия, една сутрин, седях и четях, пеейки си тихо, разни молитви от една църковна книга, която бях намерил в селото.

— Спри! — побутна ме моят другар. — Чувам говор.

И погледна към входа на пещерата.

На около десетина крачки от пещерата минаваше пътека. Стъпките се приближаваха. Пещерата поглъщаше думите отвън като смукало.

— Тук някъде трябва да са воловете ни...

Хората се показаха. Бяха двама говедари, юруци. Пригответихме се, със сопи в ръка, ако случайно ни видеха, да ги убием.

Не ни видяха. Преминаха спокойно, като разговаряха, с ръце отзад на кръста.

Другарят ми пак ми каза:

— Трябва да се махаме и оттук.

— А бе, приятелю — отвърнах му аз, — къде другаде да отидем?

— Не — казва ми той, — аз не оставам тук. Може би са ни видели и са отишли право в комендантството.

— Добре, както кажеш — отговорих му аз.

И тръгнахме да дирим друго скривалище. Търсихме чак до следобед; намерихме друга пещера на едно място, дето го казваха Света Троица, и през нощта пренесохме нещата си.

Така минаха десет дни, от страх не се подавахме навън. Храната ден след ден почна да се свършва. Накрая останахме без нищо. Погледът ни беше помътнял от глад.

— Другарю — казвам му аз, — не мога да издържам повече. Да убием ли воденичаря?

— Стига — вика ми той, — да не би да искаш да погубиш душата си? Скоро ще узреят посевите, грахът, пак ще има какво да ядем.

— Не — казах му отново аз, — досега ядяхме готвено и пак нямахме сили, та с трева ли ще можем да живеем? Или ще намерим храна, или ще отидем да се предадем в Смирна.

— Не — ми вика, — аз не се предавам в турски ръце. Тук вътре, в пещерата ще умра.

— Не мисли такива работи, другарю — рекох, — там е град, не могат да ни пречукат.

— Не — отвръща ми той, — тая няма да стане.

— Е, тогава да стане друго, другарю. Да се престорим на турци и да отидем да се хванем на работа. И да става каквото ни е писано.

— Съгласен — каза той.

— Но не бива да вървим двамата заедно — казах, — защото могат да ни чуят какво си приказваме и да ни заловят.

И така решихме да се разделим. Той ще отиде в едно село, а аз в друго.

— Кое място познаваш? — запитах го аз.

— Айдин — отвърна ми той.

— Добре, а пък аз познавам Тира. Там мога да се главя овчар. Разбирам от добитък.

И се уговорихме след два месеца, ако не ни откриеха, да се срещнем в Тира или при кошарите.

— Ако не ни сполети зло — каза той, загледан навън в мрака, който нахлуваше като пушек в пещерата. — Ще вали — и вдигна яката си.

Легнах и се опряхме гръб о гръб. И така заспахме.

Посред нощ заваля силен дъжд. Помислихме, че от гръмовете ще се разцепи пещерата. Подхванахме разговор в тъмнината. За какво ли не приказвахме? И това, което бяхме слушали от прабабите си. И стигнахме до раздялата си; вземахме решение, и пак се отказвахме; отново решавахме, и пак се отказвахме.

Като се съмна, приятелят ми първи взе бръснача, наточи го хубаво на колана си и се засмя.

— Ела — каза ми той, — не стой така.

И ми изви шията.

Обръсна ме, обръснах го и аз и се погледнахме един друг.

— Приличам ли на турчин? — запитах го аз.

— Същински Мемет си!

— А пък ти приличаш на турчин от Крит.

— Хайде сега да вървим, че отслабнахме.

Стиснахме си ръцете и не можехме да се пуснем. Казвахме си, че няма да се видим вече. Разплакахме се и се простихме.

И всеки пое пътя на собствената си съдба. Вървахме и се гледахме, докато го изгубих из очи.

— Глупако — казах си аз тогава и понечих да изтичам подире му. Ала сърцето ми каза „не“. Винаги слушах сърцето си, така бях свикнал.

3

И закрачих свободно, отърсих се от страха. Реших се и излязох на открито пред едни юруци, които седяха наблизко около огъня. Знаех ги от по-рано. Бехчет Али го казваха единия. „Юруци са, кротки хора“, казах си аз и се отправих право към тях. Поздравих ги:

— Селям алейкюм!

— Алейкюм селям! — отвърнаха ми те.

— Какво правите тук? — запитах ги аз.

— Пасем камили.

— Ами от кой край сте?

— Не сме оттук, живеем в шатри, долу в дола.

— Моля ви се — рекох, — не съм оттук Покажете ми пътя за Тира.

— Голяма вода има По полето. Пътищата са затворени.

Отново ги попитах:

— Откъде да мина?

— Ето, оттук мини. Недей през колибите има кучета.

— Лека вечер — казах им аз.

— На добър час — отвърнаха ми те.

И поех.

Като се изкачих на билото, кучетата ме подушиха. Качих се веднага върху един голям камък и завиках силно:

— Хемшери! Хемшери!

Някакъв човек кладеше огън пред колибата си, явно ме чуваше, но се правеше на глух. Най-сетне дойде при мен. Прогони кучетата и ми каза:

— Буйрун, заповядай! Отде идеш?

— От Айдин — казвам, — отивам да търся работа в Тепе-Къой. Какво да се прави? Голяма сиромашия.

— Гладен си навярно — рече ми той.

И постави пред мен една паница с кисело мляко и хляб.

Докато ядях, се правех, че не познавам този край, и го питах да ме упъти.

— Оттук ще слезеш в Халка и оттам ще поемеш към Тепе-Кьой. Не можеш да отидеш направо в Тира.

Наядох се и му благодарих.

— Лека вечер — казах му аз.

— Добър път — отвърна ми той и погледна небето, от което всеки миг можеше да рукне дъжд. Понечи да каже нещо, но се наведе над огъня, като потриваше ръце над пламъците.

Тръгнах, като потропвах с тоягата си по камъните.

Недалеч оттам попаднах на едно разрушено турско село. От една полусрутена къща се издигаше дим. Какъв човек ли има вътре, рекох си аз, мъж или жена? И се поспрях, дано разбере.

Малко след това отвътре изскочиха двама войници.

Изплаших се да не ми поискат документи, но те се отправиха тичешком към Белхем.

Почаках да мине малко време и влязох вътре. На огнището бяха запалили огън, за да се изсушат от дъжда. Посгрях се, огледах сред развалините стените с пъстри хартии по тях и излязох.

На няколко крачки пред мен вървяха пет-шест жени.

Дрехите им, види се, бяха направени от нашенско платно. Потръпнах. „Съселянките ми“ — помислих си аз и минах бързо край тях.

Те се пръснаха из дола и почнаха да събират треви. Малко по-нататък един човек ореше. Поздравих го.

— Кувет ола — казах му аз.

— Ейвала — отвърна ми той.

И продължих.

По едно време излязох на пътя. Пред мен яздеше на кон един старец. Знаех го още от преди шест години, когато бях войник. Беше добър стопанин, имаше семейство. Рекох си: „Къде ще ме помни оттогава!“ И се приближих смело към него.

— Селям алейкюм — казах му аз.

— Алейкюм селям — отвърна ми той равнодушно.

И продължихме да вървим така, той напред, а аз малко по-назад, встрани.

— Я ми кажи — рече той неочаквано, — откъде си ти?

— От Бруса.

— От града ли?

— Не, от село Кьостел — отвърнах аз.

— Ами къде отиваш сега?

— В Тира, в града.

— Какво работиш?

— Овчар съм.

— На работа ли си?

— Не — рекох.

— Ела при мен, имам камили.

— Не разбирам от камили, ако имаше овце, щях да дойда.

— Ще се научиш, ще свикнеш.

— Къде ще ти се уча сега и аз, фукара човек — му викам.

— Хайде тогава, уурларолсун — каза ми той.

— На добър час — отвърнах му и аз.

Вървах след него и ме беше смях на себе си за страха, който бяхbral, да не би да ме познае.

След малко той свърна по една пътека. А аз крачех бързо, сякаш бях нетърпелив да се прибера в къщи.

Отсреща, на едно малко възвишение, ореше един турчин. Преди да стигна до него, той остави воловете си, за да си направи молитвата. А аз уж гледах да видя какво ще бъде времето. Щом турчинът свърши, отидох при него. Поздравих го, поздрави ме както му е редното и той.

— Къде отиваш? — запита ме той.

— В Тира — му казвам.

— Земляк, остани тук тази вечер; няма да свариш да стигнеш, мръкна се. И буря ще има. Ей къде е селото ми. Има си и мусафир ода. Остани, а утре ще продължиш. Чакай да отидем заедно.

— Не, благодаря — му викам. — Бързам да хвана влака, та утре да замина за Вайдири.

— Ще станеш за резил — ми вика, — ако се появиш в този хал. Ела тази вечер тук-и после ще видим.

— Не, земляк, по-добре да вървя.

И продължих, защото някога бяхме близки съседи и се боях да не ме познае.

По едно време заваля дъжд. Станах вир-вода. Треперех. Нощ, а аз обикалях по пътищата сам. Отчаях се. Идеше ми да взема един камък и да се бия по главата. Сторих го и заплаках.

Вече по мръкнало стигнах до някакво село. Чипни го казваха. Един овчар караше стадото си към кошарата. Тръгнах с него и почнах да му помагам. Като стигнахме до кошарата, се поздравихме:

— Мераба!

— Къде насам? — запита ме той.

— В града — отвърнах.

— На добър час — рече ми той и затвори вратата.

— Земляк, моля ти се — извиках аз, — една вяра сме, нека да остана тази вечер при теб и утре заран ще си тръгна.

— Не мога да те оставя — отвърна ми той, — аз съм ратай.

— Е, тогава кажи на чорбаджията си.

— Жени са — отвърна ми той. — Мъжете ги няма. Понеже по времето на гърците били водачи и Кемал ги хвърли в затвора.

— И какво от това, че са жени? Ще ги изям ли? И хляб дори не искам да ми дадат. На, само да прекарам там някъде нощта.

— Аз земляк, пет пари не давам; вземам си ямурлука и мога и навън да спя.

След това отиде при жените и те се съгласиха.

— Ела в кошарата — каза ми той доволен.

Влязох и затворих вратата.

След малко дойдоха и други овчари. Накладохме огън, насядахме около него и всички почнаха да ме разпитват откъде съм и къде отивам.

— От Айдин съм и съм тръгнал да търся работа.

— Какво работиш?

— Овчар съм и много ми се иска да остана при вас.

— Какво ще правиш тук? Трима сме. Ако искаш да намериш работа, иди в Тепе-Кьой. Щом се съмне, върви там.

Сложиха трапеза да хапнем.

— Цял трепера — рекох им аз, — не ми се яде.

— Посгрей се на огъня — казаха ми те — и хапни. А сетне легни да спиш при нас.

Както ядяхме, гледам някакви вързопи с дрехи, които не изглеждаха да са на овчарите, и ги запитах откъде ги бяха взели.

— Тук наблизо — отвърнаха ми те — имаше едно богато село, Киркиндже. И когато гяурите си отидоха, взехме им всичко. Всичко това, което виждаш тук, беше тяхно.

— Отървахте се — казах им аз. — Ами защо не ги изгорихте?

— Други села станаха на пепелища. Ти не взе ли нищо?

— Не, аз воювах. Не съм крал, убивах.

— Сторил си по-добре от нас — казаха ми те и се отместиха от огъня. — На, вземи този ямурлук и легни.

Легнах до тях. Цяла нощ не мигнах, да не изтърва някоя дума насън.

Станах по едно време, още по тъмно, преди да се развидели.

— Не бързай — казаха ми те, — седни да хапнем и след това ще тръгнеш.

— Не — рекох, — да вървя. Дайте ми само малко хляб, ако обичате.

И се сбогувах с тях.

Тръгнах на път. Около петдесетина конници идеха зад мен и пееха. Спрях настрани и ги поздравих. Отминаха. Следвах ги отблизо и гледах облаците, които се снишаваха. „Ще се измокря“ — мислех си аз и крачех.

Дъждът не закъсня, заръмя ситно. Изтичах и се сврях в една колиба. Дъждът се усили. Извадих хляба от торбата си — бяха ми сложили и сирене.

Както си ядях, гледам, един въоръжен конник идва в галоп право към колибата. Изплаших се. Приблужи се, поздравя ме. Беше полският пазач.

— Какво търсиш тук? — ми вика той.

— Отивам в Тира да търся работа и дъждът ме свари.

— Какъв си?

— Овчар.

— В Тира има кошари — каза той и ми даде да свия цигара.

— Не знаеш ли някоя добра кошара — му викам, — да ми посочиш някъде наблизо?

— На, ей там, на Хаджимемет — отвърна ми той. — Стопанин човек, ще бъдеш добре. Със здраве!

И шибна коня си.

Щом дъждът спря, запътих се право към едно стадо овце. Овчарят дойде при мен.

— Какво искаш? — запита ме той.

— Работа искам — отвърнах му аз.

И веднага се разкаях. По говора му разбрах, че е албанец, а при албанци не исках да се главя, защото бяха отракани хора; исках да се заловя на работа при турци, които добре познавах. Не се спрях и на приказки дори и продължих по пътеката, откъдето се чуваха звънци. Още отдалеч видях друго голямо стадо овце, които се спускаха и пасяха сред маслиновите дървета.

Като наближих, извиках на овчаря, защото кучетата почнаха да лаят. Овчарят идеше към мен, а аз към него, срещнахме се. Поздравихме се.

— На кого са овцете? — запитах го аз.

— На Хаджимемет — отвърна ми той, както ми беше казал и полският пазач.

— Чорбаджията ти търси ли овчар?

— Седем дни ще станат, откакто е отишъл в Тира за ратай и още не е намерил. Почакай, ако искаш, докато се върне. От каква работа отбираш?

— И да доя, и да паса овце знам.

— Е, тогава подкарай ги да ги пасеш, докато си дойде. Набутаи ги в боба. Чорбаджията каза днеска да ги пуснем да пасат вътре в боба.

Тръгнах, като подсвирвах на стадото, а то ме слушаше, сякаш ме познаваше.

Около пладне Хаджимемет дойде сам, на кон. Богат човек ми се стори така, като го гледах как седи на седлото. Хвана ме страх от него. Овчарят се приближи към него и му помогна да слезе от коня. Той застана на едно място, загледа се в овцете, които минаваха отпреде му, и каза на Хасан:

— Едни ги оставих, други ги намирам. Виждат ми се добре напасани и доволни.

— Да — отвърна му той, — имаме нов овчар.

— Къде го? А пък аз търся да намеря овчар в Тира!

Хасан ми направи знак да се приближа. Почнах да треперя. От страх не можех да го погледна в очите.

— Ела при мен — каза ми той. — Ти ли си пасъл овцете? Откъде си?

— От Македония — отвърнах му аз, — от Косифопеди.

— Виждаш ми се добър, способен, ще те задържа. Късмет си ми бил — да ми дойдеш на крака. Всеки ден ходех в Тира за овчар и все без овчар се връщах. Как те казват?

— Бехчет — рекох.

— Да си жив и здрав — каза той. — Хайде сега да вървим в къщи. Сигурно си гладен.

Тръгнахме по пътя. Той на кон, а аз пеш. Струваше ми се, че ме води да ме беси.

Пред джамията, както си минавахме, изскочиха отнейде около двайсетина четници с оръжието си, с фишеклъците си. Пребледнях, като ги видях. А те подхвърлиха подигравателно на чорбаджията ми:

— Брей, виж ти, какъв овчар си намерил — седем дни наред сновеш напред-назад до Тира!

— Добре де — каза им той. — Като дойде пролет и почна да правя киселото мляко, ще го туря да се пребори с вас.

И ме изгледа колко бях измършавял.

— Нека си разправят — рече ми той. — Не се притеснявай.

И отново поехме. Като стигнахме в къщата му, той ми каза:

— Свали си цървулите и се качи горе.

— Не бива — рекох, — мръсен съм.

— Абре, свали ги и се качи.

Свалих ги и ги поставих съвсем на края, готов да ги грабна и да избягам.

Чорбаджията имаше един чичо, брат на баща му; повика го да уговорят платата ми. Сетне каза на жените да приготвят за ядене и те сложиха софрата. Чорбаджията ми се изми, направи молитвата си и седна на масата, но без да яде.

— Яж, чедо мое — каза ми той, — не гледай мен. Аз постя. Бях дал обет — ако се махнат гяурите, три години ще постя. И всемогъщият ме чу.

— Да — казах аз, — той, а не силата ни ги прогони.

Не ми се ядеше вече. Хапнах един залък и се оттеглих. Оттеглиха се и другите.

Дадоха ми да си свия цигара и пак почнаха да ме питат откъде идвам.

— От Айдин — отвърнах им аз, — и търся работа.

— Щом си дошъл веднаж тук — рекоха ми те, — не се бой. Ще бъдеш добре. Гърците се махнаха. Ние управляваме сега.

— Да — казах, — махнаха се, да не говорим за тях.

— Бисмил ляхир рахманир рахим!^[1]

И разговорът се върна към мен.

— Овчар ли си? — запита ме чорбаджията. — Знаеш ли добре занаята?

— Да — отвърнах аз. — Пробвай ме първо, чорбаджи, и ако видиш, че съм способен, задръж ме.

— Ако си такъв, какъвто искам, от нищо няма да останеш при мен. Как искаш да се уговорим?

— За два месеца — казах, — да се опознаем по-добре, а сетне ще видим. Тогава ще се уговорим отново, за една или две години, както кажете вие.

Казах това, защото се бяхме уговорили с приятеля ми да се срещнем след два месеца.

— Добре — рече ми той, — така да бъде. Колко искаш?

— Петдесет банкноти — казах, — за двата месеца.

А това, което исках, беше колкото за хляба.

— Много са — вика. — Двеста и петдесет брави, трима овчари. Няма сметка. Кажи по-малко. И ако те бива, ако разбираш от занаята, когато изтече първата ни уговорка, ще ти ги дам. Вземи сега трийсет и пет и остани.

— Не, четиридесет — казвам, — ще останеш доволен.

— Е, добре де — вика, — с пет банкноти няма да се опропастя я! Дрехите и храната са от мен, а в града ще слизаш когато си щеш.

Споразумяхме се.

Нея вечер имаха гуляй. Прекарах добре.

— Бехчет — вика ми чорбаджията, — поувлякох се. Ти сигурно искаш да спиш, понеже си уморен.

И ме заведе в одаята. Даде ми една черга и ми посочи някакви дрехи, които жените бяха занесли там.

— На, преоблечи се — каза ми той — и си постели. Твои са.
Не мигнах от страх. Все ми се струваше, че ще ме предадат. Така и осъмнах, загърнат в чергата си.

Около разсъмване чух говор.

— Бехчет — извика след малко чорбаджията, — събуди ли се?

— Да — отговорих аз и скочих на крака.

Измих се набързо. Пихме заедно кафе и тръгнахме за кошарата. Аз пеш, а той на кон. Другите овчари ни чакаха там.

Дойде време да изкараме овцете от кошарата. При изкарването преброих триста брави — млекодайни и ялови, общо.

— Чорбаджи — казах аз, преди да тръгна, — от днес нататък ще ги броя всеки ден и ако някоя се загуби, ще бъде за моя сметка, ако пък някоя умре, ще ти донеса кожата и.

Чорбаджията ме потупа по гърба.

— Както ми каза, Бехчет, Държиш на думата си. Браво!

Вечерта издоих от двеста и петдесет овце петдесет и четири оки мляко. А на сутринта — осемдесет и шест. Когато дойде, чорбаджията ми се учуди. Пресметна, че това са къде трийсет и две оки мляко повече.

— Вай, вай! — възкликна той. — Много нещо е това. Тук преди имаше гърци и по майсторлък наравно с тях те слагам. От техния сорт си.

— Аз съм от Косифопеди — казах, — а в нашия край освен добитък друго нямаме.

— Браво на мен — похвали сам себе си той. — Сега не мога вече да се оплача, имам си овчар. Доволен съм.

И ми даде да ям халва.

А Хасан заропта, че три години бил на работа при него, но никога не е ял халва.

— Който е способен и трудолюбив — отвърна чорбаджията ми, — ще бъде добре.

Наблизо бяха и кошарите на албанците.

Веднаж бях изкарал овцете на паша — и както си вървах по пътя, чорбаджията на албанците ме причака.

— Язык! — рече ми той. — Харамиса майсторлъка си. Ела при мен, ще те взема само за доенето.

— Не — отвърнах му аз, — уговорили сме се. Не вземам аз думата си назад.

И продължих.

А вечерта албанецът се видя с моя чорбаджия и му каза:

— Брей, къде го намери този овчар? Ще ти го вземем!

— Овцете си давам, овчаря си не давам! — отвърна му той и взеха да се шегуват.

Мина се време. Една вечер чорбаджията ми се върна от Тира и каза:

— Ела да ти кажа една хубава новина.

— Хаирлия да е — рекох.

— В Айдин заловили един гяурин, който бил ратай у турчин и се правел на мюсюлманин.

— Я разкажи по-добре — казах аз — как са го хванали, кучето му недно!

А си бях просто глътнал езика.

— Отишъл в джамията да се моли, а не знаел как да се измие. По това и по някои други неща ходжата го подушил и начаса го грабнали и го обесили на пазара, на големия платан.

По описанието, което направи, разбрах, че това беше моят другар. И така, още преди март, сключихме ново споразумение — за петдесет банкноти, разноските негови, както и преди.

Дните минаваха бързо един след друг, а мен ме обхващаше страх, че постите приближаваха.

Първия ден внимателно следях как си обръснаха космите. И аз сторих същото — обръснах гърдите си.

— Прости ми, господи! — промълвих аз и се просълзих.

Тази година всички щяха да постят, защото гяуринът, врагът, се беше махнал.

— И аз трябва да почна да постя — казах на чорбаджията си.

— Аз ще постя и заради теб — отвърна ми той, — ти нямаш грехове, на чуждо място си и аллах ще ти прости.

— Не, чорбаджи, от години не съм постил и сега, когато се отървахме от врага, всички трябва да постим.

— Щом искаш, пости — рече ми той, — и ако видиш зор, зарежи.

Посред нощ, когато циганинът заудря тъпана, всички в къщата станахме. Приготвиха софрата, седнахме около нея с кръстосани крака и почнахме да ядем полека.

На развиделяване тръгнах за кошарата Другите двама овчари бяха вече изкарали овцете и ги пасяха далеч от колибата. Овчарите се молеха зад един голям камък. Приблжих се, коленичих и почнах да правя това, което и те правеха.

Така мина този ден, дойде Друг, сетне още един, докато най-сетне научих всичко и си отдъхнах.

Наближаваше Байрамът. Един ден чорбаджията ми каза:

— Хайде, приготи се да отидем в града да ти купя дрехи, та да излезеш и ти като хората.

— Не си прави труд за мен, чорбаджи — казах аз, защото се страхувах да не би някой в Тира да ме познае.

— Не — вика, — ела да вървим да ти купя каквото ти се хареса.

И без да ми се иска, тръгнахме за Тира.

Като стигнахме на пазара, чорбаджията ми купи дрехи, гащи и сако, чифт кожени тузлуци, пояс, фес и един хлопатар. Когато взех всичко на ръце, той ме попита:

— Какво още искаш да ти купя, Бехчет?

— Нищо, стигат и тия, чорбаджи.

— Ще ти купя и едни зейбекски гащи.

— Не — рекох, — няма кога да си ги ушия.

— Има и готови — отвърна той и тръгна сред навалищата.

Тук потърсихме, там потърсихме, не намерихме като за моя ръст.

— Няма нужда, не си прави труд, чорбаджи — викам му аз, — стигат и тия неща, дето ми купи.

— Не, ще купим плат — каза той, — жените ще ги ушият.

Байрамът дойде, а аз треперех, защото не знаех как се влиза в джамията. Бях научил това, което се правеше навън, но какво се вършеше вътре в джамията, не знаех.

Предната вечер чорбаджията ми каза:

— Утре да издоиш рано-рано овцете, за да свариш да дойдеш в джамията.

— Добре — отвърнах му аз с готовност.

Щом си отиде, пуснах по-малкия овчар да офейка в селото си. След него си тръгна и Хасан и аз останах сам.

На сутринта ето ти го идва чорбаджията на кон.

— Къде са другите? — запита ме той.

Казах му къде са и се престорих на притеснен:

— Язык, не можах да дойда да се помоля. На вятъра ми отиде постенето.

— Няма значение — каза той, — щом така е станало.

И ме прегърна. Притиснах го и аз към себе си.

— Байрам бубарек ола!

— Аллах разъ ола! — пожелахме си един на друг.

Като се пуснахме, чорбаджията пак ми каза:

— Много се притесних, трябваше да дойдеш.

— Няма значение, чорбаджи — отговорих аз, — млади момчета са, нека се повеселят.

— Не — каза той, — първо най-големият, както и да е, нали ще имаме и Курбан Байрам.

Поздравихме се и си отиде.

Около обяд по-малкият се върна; Риза го казваха. След около час се върна и Хасан, овчарят.

Поприказвахме си, сетне оставихме Риза да гледа стадото и слязохме в Тира на разходка.

Навред всичко беше празнично окичено. Вятърът развяваше знамената над комендантството. По кафенетата тъпаните и зурните гърмяха и пищяха. Тези звуци ме караха да потръпвам; спомнях си за нашите големи празници и очите ми се наляха със сълзи. Радостта на околните се смеси вътре в мен с мъката ми. Загубих кураж.

— Хайде да си вървим — казах на Хасан.

Той ме замъкна в кафенето да хапнем по един локум. Вътре и навън играеха хоро въоръжени четници; струваше ми се, че пушките и ножовете им летяха във въздуха.

— Ела — каза ми Хасан, — върви да се наредим и ние.

Кафеджията беше яхнал един стол и викаше подред на всекиго.

— Ти — попита ме той — ще играеш ли хоро? Минавай!

— Не, не знам — рекох, — аз съм от Македония.

— Като не знаеш, не идвай. Щом си дошъл, ще играеш.

И ме дръпна.

Хасан дойде подир мен и почнахме да играем хоро.

— Видя ли мухаджира как играе? — казваха около нас.

Докато играех, забелязах, че патрулът ни гледаше. Изплаших се.

— Да си вървим — казах на Хасан — Малкият е сам с цяло стадо овце.

— Не — отвърна ми той, — ще останем до сутринта.

Оставих го и тръгнах за кошарата. Чорбаджията беше там. Изненада се, като ме видя.

— Защо се върна? — запита ме той.

И зорлем ме караше да се върна обратно.

— Уморих се, чорбаджи — казах аз, — утре пак.

На другата сутрин, както винаги, издоих овцете рано-рано, изкарах ги заедно с ратая в дола и се върнах в кошарата да се облека. Измих се с едно розово сапунче, което миришеше на мускус, натъкмих се хубаво и потеглих за града.

Като минавах край хана, гледам, пред мен Сали ефенди, бирникът.

Знаеше ни в селото, защото и ние имяхме овце и много пъти беше отсядал в къщи.

— Кучето му недно! — казах си аз и офейках.

Цял ден обикалях из улиците. Където и да отидех, не можех да се успокоя. Все ми се струваше, че Сали ефенди идеше подире ми.

Слънцето беше залязло, а аз нямах кураж да се прибера. По едно време поизтупах новите си дрехи, свалих феса си, турих го отново и поех право към кошарата.

Овцете пасяха наоколо. Хасан се приближи към мен. Не го заговорих. Преоблякох се, сложих старите си дрехи и си отдъхнах.

Времето минаваше и чорбаджията ми ставаше все по-добър към мен. Една вечер, докато мерехме млякото, той ми каза:

— Знаеш ли какво, Бехчет, сега, като идва лятото, мисля да разделя земята — откъм страната, дето е помпата за вода, дванайсет декара да ги направим бостан. Какво ще кажеш ти?

— Както речеш, чорбаджи; само че ръце трябват.

— Добре — вика ми, — знам това; всички ще се хванем на работа, и жените.

След няколко дни издигнахме един навес точно наред имота. Околовръст имаше смокинови дървета, които ни затваряха отвсякъде. Беше чудесно. Жените работеха здраво и ни осигуряваха готвена храна.

И през тези дни, които минаваха така в работа, чорбаджията ми намисли да ме ожени за една своя племенница, дъщеря на брат му, убит при Дарданелите.

— Не бива, чорбаджи — казах, — аз съм беден и чужденец, не заслужавам да вляза в къщата ти.

— Не — отвърна ми той, — заслужаваш си. Искам да те направя мой близък, да заемеш мястото на брат ми Сулейман, да вземеш дъщеря му Зубейда.

— Чорбаджи — казах пак аз, — прощавай, ама няма да се ожения отново. Щом веднаж немах късмет с първата си жена, не ми се ще да се задомя отново. Освен това имам и сестра, която оставих сама в Бруса.

А жените, като научиха от чорбаджията за разговора ни, се нахвърлиха на мен.

— Нека те оженим, Бехчет, доведи и сестра си тук, ще я направим наша сестра.

— Добре, но първо да отида да я доведа и тогава ще се ожения.

— Така да бъде — каза чорбаджията ми, — веднаж само да имам думата ти.

— Добре — рекох, — първо да доведа сестра си, а после ще видим.

[1] В името на бога. — Б. пр. ↑

Наближаваше август, когато изтичаше уговорката ни, и аз се готвех да заминавам. За къде — нито знаех.

Като дойде време, казах на чорбаджията си:

— Властта прибира неизправните хора, а аз нямам документи. Изгубих ги през годините, когато гърците бяха тук.

— За това ли се притесняваш? — рече ми той. — Ще дадем едно агне на Мустафа ефенди и още утре ще ги имаш. Кажи ми името си, името на родителите ти и от кой край си.

Записа ги на един лист и на другия ден сутринта отиде в Тира. Вечерта се върна и ми даде документите.

— Ето, Бехчет, вземи ги — каза ми той — и преди да изтече месецът, да се уговорим за цяла година.

— Аз — рекох — съм намислил да отсъствувам малко време.

— Къде ще вървиш? — запита ме той почти уплашено.

— Трябва да отида в Бруса, да видя сестра си, за която ви бях казал. Ще станат вече две години, откакто съм я оставил и не знам жива ли е, или не.

— Да изпратим още тази вечер телеграма и утре ще имаме отговор. Имам познат в Бруса.

— Не — рекох, — трябва аз сам да отида.

— Добре, върви — отговори ми той угрижен, — всичките ти разноси — на моя сметка. Остани до септември. Ако искаш да се върнеш и по-рано, вратата на къщата ми е винаги отворена за теб.

— Ако не умра, чорбаджи — казах аз, — твой съм.

— Благодаря — отвърна ми той и си отиде.

Още на другия ден сутринта отиде в Тира за друг овчар.

Този път веднага намери човек. Доведе един, Катир го казваха, гърците току-що го бяха пусkali от плен. От него научих за цялото зло, което се беше случило.

Чорбаджията ми, като ме видя, че вече се приготвям, ми даде парите — сто петдесет и пет банкноти. Жените изпраха дрехите ми,

закърпиха ги и ми дадоха две кошници, за да донеса смокини от градината. Когато се върнах, сгънаха дрехите ми, поставиха ги в един кош и го зашиха отгоре с платно.

— Вземи и тази кошница със смокини — казаха ми те — и я занеси армаган на сестра си. И ѝ кажи, че я чакаме.

Не им отговорих нищо, не намирах думи.

Нея вечер, последната, ядохме, както и при първата, всички заедно и стояхме до късно.

Цяла нощ стоях буден, с отворени очи. Стори ми се най-дългата от всички.

Като се развидели, станахме всички; само стъпките ни се чуваха, приказките бяха малко. Жените изпържиха тиганици с петмез и ми поднесоха от тях с кафе. Хапнахме и си пожелахме скорошна добра среща.

Щом дойде време да тръгвам, ръкувах се с всички.

— Много ви благодаря — казах им аз, — много добро видях от вас.

Чорбаджията ми каза:

— Халал олсун, онутма!

Жените също:

— Онутма!

Простихме се.

Чорбаджията ми яхна коня си, а аз — магарето, и тръгнахме.

Стигнахме в Тира и влязохме в един хан. Ханджията беше от Македония, познат на моя чорбаджия, и той му каза, като мой земляк, да ме придума да остана.

— Не може — рекох, — щом веднаж човек е тръгнал на път, не го връщайте назад.

Казах и на чорбаджията си:

— Не се тревожи. Ще се върна, както ти обещах, стига само той да желае това — и посочих нагоре към небето.

— Добре — отговори ми той, — имам думата ти.

И ми даде пари да му купя от Бруса един тюрбан; даде ми и ханджията 25 банкноти да му купя един червен пояс.

Взех парите и ги сложих в кесията си. Сетне запитах чорбаджията си:

— Документите ми — рекох — в ред ли са или трябва да отида в комендантството да ги заверя?

— Секретарят — отвърна ми той — ще дойде тук, едно младо момче, от жандармерията. Наш човек е.

Почакахме, след малко той дойде. Дадох му документите си и ми ги уреди „Харекет Бруса“, понеже не знаех дали параходите работеха.

— Вземи ги — рече ми той.

— В ред ли са, или им трябва още нещо?

— С тях можеш и до Багдат да отидеш — отвърна ми той.

Но аз пак не се успокоих.

— Защо не ми вярваш? — каза обидено чорбаджията ми. — Аз съм тук известен, честен човек, цяла Тира ме знае. Ала ти ще заминеш и няма вече да се върнеш.

— Само ако умра, чорбаджи. Ако остана жив, чакай ме.

Дойде време за тръгване. Влакът изсвири. Стиснахме си ръцете.

— На добър час! — каза ми той. — Много добро видях от теб.

— И аз от теб, чорбаджи. Господ здраве да ви дава.

И си тръгнах бързо, без дори да се обърна да погледна назад.

Качих се във влака и се свих в един ъгъл. Срещу мен двама евреи и един турчин от Крит разговаряха за гръцката окупация.

— Панайотис беше един от ония, дето вършеха какво ли не, а сега, кучето му недно, научаваме, че бил в Бандерма — казваха евреите и хулеха гърците.

Стоях си в ъгъла и слушах разговора за пленника Панайотис.

— Ние, евреите, непрекъснато подаваме молби да го обесят, но в Тира не се съгласяват.

И както си приказваха, турчинът забеляза, че единият от евреите имаше пистолет в джоба си.

— Ей, чифутино, евреино! — каза му той и се надигна от мястото си. — И още имаш лице да говориш! Когато ние се биехме с гърците, ти какво правеше? А сега носиш и пистолет, дето и ние нямаме право да носим!

И се нахвърли отгоре му да му го вземе.

— От онези евреи ли ме мислиш? — отговори му евреинът.

И се сборичкаха.

— Внимавай! — рече му евреинът. — Аз съм заможен човек и ще си намериш белята!

Слушах ги и ми ставаше кеф; полека-лека обаче обърнаха всичко на шега и се укротиха.

— Евреин си, бре — каза му след малко турчинът от Крит, — и не ти отива пистолетът.

Минахме през Дурали. Тук свършваше нашият край. Свих се навътре, да не ме зърне някое турско око.

Най-сетне стигнахме в Смирна. Отидохме в митницата. Застанахме в редица. Един офицер започна да преглежда книжката ни.

— Вашите документи — каза ни той.

Аз се развълнувах. Все още не вярвах, че документите ми са в ред. Огледах се да офейкам незабелязано Навсякъде желязна ограда. Влязох в редицата и подадох документите си бързо, като се пресегнах през раменете на двама души.

— Буюрун — му казвам, — господин капитан.

— Чакай си реда — казаха ми онези пред мен и ме погледнаха в очите.

— Кой набор си? — запита ме офицерът, ка то се приближих.

— Осми — отвърнах. И кимнах.

Излязох, навън гъмжете от фесове, които сновяха насам-натам. Файтони чакаха, наредени един след друг Файтонджиите плющяха с камшиците си във въздуха. Отидох при един.

— Готов ли си?

— Да, качвай се — отвърна ми той — Накъде?

— На Кордона^[1] — казах аз. — Колко искаш?

— Четири меджидиета.

— Вземи ги и карай.

Из целия път страхът и радостта се бореха в мен. Не усетих кога стигнахме.

— Слизай, пристигнахме — каза ми файтонджията.

Взех си двете кошници и вълненото одеяло, подарък от чорбаджията ми, и го попитах:

— Знаеш ли някой хотел?

— Ето, онзи там.

И ми посочи един.

Благодарих му, взех си нещата и поех. Лесно намерих място. Оставих ги там и излязох да се поразходя.

На Кордона от Къшлата нататък всичко беше в развалини. Само в Ермис имаше няколко поправени кафенета. Седнах в едното и поръчах да ми донесат чай. Зад мен седяха двама души с шапки.

— Два чая! — казаха те на гръцки. Не вярвах на ушите си.

Дадох ухо на разговора им.

— Някои в министерството са получили писма от Пирея — казаха те.

Понечих да отида, да им се разкрия. Но се въздържах.

След малко станаха да си вървят. Платих набързо и тръгнах след тях. Решавах да им заговоря, но пак се разколебавах.

„Нека не се издам сам — рекох си аз. — По-добре само аз и бог да знаем тайната ми и нека той да изведе всичко на добър край.“

Отправих се към кея да намеря някой лодкар и да го попитам кога има параход за Цариград.

Един лодкар ме забеляза и ми заговори:

— Какво търсиш, момко?

— Нищо — отговорих му аз.

— Да не би да искаш да пътуваш?

— Да — рекох.

— За къде?

— За Цариград.

— Аз ще те откарам на кораба — каза той.

— С мен ли бе, с един беден човек, намери да се подиграваш? — казах му аз.

— Не, сериозно ти говоря, утре тръгва един арабски.

— Ако вярваш в бога, кажи ми истината. Аз съм беден човек, да не похарча парите си и остана на улицата.

— Не се бой — каза ми той, — запомни само номера ми, ще те закарам без пари. В кой хотел си отседнал?

— Не обърнах внимание как се казва — отговорих аз.

Скрих името на хотела, за да не му дам никакви сведения.

— Утре — ми вика — ела точно на обяд, за да те заведа да завериш документите си.

А пък аз, нали не вярвах, пак го запитах за кораба, който щеше да замине за Цариград.

— А бре, ахмак такъв — рече ми той, — всеки ден има кораб за Цариград.

— Вярвам ти — казах аз и отидох да се нахраня в една гостилница. От радост не ми се ядеше. Платих и отидох да си легна в хотела. Край нямаше нощта. Мятах се ту на тази, ту на онази страна.

На сутринта, щом се показва слънцето, станах и отидох долу на кея. Там намерих лодкаря и пак го попитах за кораба, който тръгваше за Цариград.

— Параходът се е изправил пред теб като стълб, а ти все още не вярваш? Хайде, по-бързо — каза ми той.

Затичах се от радост към управлението на пристанището.

— Чакай да отидем заедно! — извика ми лодкарят.

— Не, не си прави труда — отговорих аз, — ще отида сам.

Когато стигнах там, пак имаше дълга редица хора. Минаваха пред мен, а аз гледах отвън как писарите пишела нещо бързо върху документите и ги предаваха на ръка. Трябваше да се наредя и аз. Затворих очи и се наредих.

„Дотук стигнах — помислих си аз. — Оттук нататък господ да ми е на помощ.“

— Дай си листа — каза ми писарят, който стоеше на вратата.

Дадох му го. Провери го внимателно. Почнах да треперя.

— Как се казва баща ти? — запита ме той.

— Сулейман — отвърнах аз.

— А майка ти?

— Захрие.

— Кой набор?

— Осми.

— Къде живееш?

— В Тира.

— Добре, ама тук пише Косифопеди.

— Оттам съм.

— Къде отиваш сега?

— В Цариград. Близките ми пристигнаха там и ми пишат да отида да ги взема.

— Откъде дойдоха? — запита ме той.

— От Сърбия.

— Смутно време е сега в Цариград. Защо не почакаш малко да се поуспокоят нещата?

— Не мога — казах аз, — беден човек съм. Ако остана още два дни, ще си изям парите.

— Добре — рече той, — като отидеш в Цариград, иди на Бирларсокак. Ще намериш еди-кой си, поръчал съм му ботуши. Два месеца става вече, и още не ми ги е изпратил. Дай му тази картичка и му кажи да ми ги прати бързо.

— Добре — отвърнах, — непременно.

И отидох да заверя листа си при майора.

Излязох оттам тичешком. Грабнах нещата си от хотела и право на лодката. Там друг отново провери документите ми.

— Всичко е наред — каза ми той, — свободен си.

Тогава лодкарят потегли. Като стигнахме на кораба, там друг отново ги провери.

— Свободен си — ми каза и той.

Качих се на кораба и се извърнах гърбом, да не гледам назад. Запитах едно момче кога тръгва корабът.

— След пет минути — отвърна ми то.

Скоро след това тръгнахме.

На кораба имаше и турци, граждани, които пътуваха за Цариград. До мен една компания ядеше и пееше с кеф. Почна да се мръква. В далечината се виждаха като кандилца светлините на Митилин и турците, мъже, жени и деца, казваха със злост:

— Пак ще видим Ешек Мидили!

И се молеха параходът да не спре там, за да не видят отново гяурите.

Един старец беше застанал прав, по-настрани, и ги слушаше навъсено. Идваше от Александрия. Опитах се да се приближа до него и да го заговоря. Не ми изглеждаше да е турчин.

Но той ме погледна сърдито; оттеглих се.

След малко отново отидох при него.

— Защо не щеш да говориш с мен? — казах му аз на турски.

— Какво искаш от мен? — запита ме той.

— Искам да те попитам нещо. Параходът ще спре ли в Митилин?
— Отде да знам аз? — отговори ми той.
— Добре, ами ти къде отиваш?
— Защо ме питаш? — рече той.
— На грък ми приличаш. И аз съм грък. Една година вече става, откакто живея в Турция предрешен като турчин, за да се спася.
— Какво разправяш бе? — рече той на гръцки.
— На, честен кръст! — и се прекръстих скришом, за да не ме видят.
— Прощавай — каза той. — Ти ми говореше, а аз си мислех: „Какво иска това мръсно куче!“ Седни тук, да отида да кажа на домакина. И той е грък. Да видим какво да правим.
Отиде при него и му каза:
— Един християнин, преоблечен като турчин, идва от Смирна. Гледай да го спасим.
— Кой е той?
Старецът го доведе при мен и ме посочи:
— Ето, този.
Домакинът ми каза тихо „последвай ме“ и ме отведе в кабината си.
— И аз съм анадолец — каза ми той.
— Като си анадолец, спаси ме.
— Християнин ли си, бре? Как успя да се спасиш?
— Воля божия.
И с малко думи му разказах историята си и треперех.
— Не се бой вече — каза ми той.
И отиде при капитана англичанин и му каза. Англичанинът дойде при мен и ме попита на завален гръцки език:
— Грък ли си?
— Да, грък.
— Ами че как не са ти отрязали главата турците?
— Господ пожела така — отговорих му аз.
— Боно, боно — рече той и ми даде цигара.
— Сега ти ме поемаш. Господ ме предава в ръцете ти. Много изтеглих и не ща да сляза в Цариград. По-добре да умра тук.
Параходът почна да свири и бавно спря на пристанището на Митилин. Началникът на пристанището се качи на кораба. Домакинът

му разправи шепнешком на ухото — „така и така“.

— Кой е? — запита го началникът с глава.

— Онзи там.

И ме посочи.

— Какво разправяш? Този Мемет ли?

Аз гледах да не би параходът да тръгне.

— Ела тук — повика ме домакинът. — Дай си документите.

Дадох ги.

— Какво, турски ли? Нямах ли европейски документи? Не знам какъв човек си, не мога да те сваля.

— Грък съм, и ако не ме свалиш, ей тук пред теб ще се удавя.

Но той настояваше на своето.

— Защо не ми вярвате? — казах му аз.

— Има закони и ще ме обесят, ако почна да вярвам на всеки.

— Вземи ме — казах аз, — тури ме в затвора и направи разследване.

— Не мога да правя такива неща; не е моя работа.

Параходът вдигаше котва и се готвеше да тръгне. Началникът на пристанището слизаше вече по стълбата.

Тогава домакинът му каза:

— Защо не изпратиш някой моряк в комендантството да попиташ коменданта?

— Е, тогава нещата се променят, друг поема отговорността.

И прати да питат.

Оттам наредиха да ме отведат под стража.

— Хайде, слизай — каза ми той, — аз те освобождавам.

Свалих феса си и го скрих. Турците ни гледаха, че се качваме в лодката.

Слязохме срещу управлението на пристанището. Като вървахме по кея, в „Градината“ видяхме бежанци, готови да заминат за Македония. Когато научиха историята ми, всички, мъже и жени, се вдигнаха и тръгнаха подир мен. Влязохме в едно кафене, което се изпълни с народ. Всички ме гледаха в очите и ме питаха за близките си, дано научат нещо за тях.

— Нищо не можете да научите от мен — казах им аз. — Слязох от планината, където се крих цяла година в пещерите.

След като изпих чая, с който ме почерпи придружителят ми, отидохме в комендантството.

— Добре дошъл — рече ми комендантът, като ме видя. — Седни. Откъде идваш? Къде отиваш? Къде си служил войник? Кой ти беше командир?

Разказах му всичко, както си беше.

— Има ли тук някой от Сокия, който да те познава?

— Отде да знам, аз сега дойдох — отвърнах аз.

— Не знаете ли някого вие? — попита той стражарите.

Единият каза:

— Има тук един хотелиер, мисля, че е от Сокия, господин комендант.

— Заведи го при него. И ако се познават, нека остане в хотела му. Ако не се намери никакъв познат, доведете го обратно.

Погледнах го.

— Прощавай, момчето ми — каза ми той, — но такава е службата ми.

— Имате право — отвърнах му аз, — служил съм и аз войник и знам какво е дълг.

— Вървете — рече ни той.

Когато влязохме в хотела, стражарят извика:

— Алеко, Алеко, ела, доведох ти един твой земляк!

Дойде хотелиерът.

— Какъв земляк си ми довел, бре! — каза му той. — Този е от турчата.

И ме изгледа отгоре-додолу.

— Чакай, земляк — рекох му аз, — приближи се. Няма опасност да се заразиш от турско.

Стражарят каза.

— От Айдин е, от Киркиндже.

— Я ми кажи един киркинджалия!

— Либерис — отвърнах му аз, — най-богатият в селото ни.

— Дай си ръката, бре! — каза той и плеснахме приятелски ръце.

Стражарят го попита:

— Да си вървя ли?

— Да, ще остане тази вечер при мен, аз съм насреща, а утре сутринта ела го вземи.

До среднощ говорихме за теглата си. Заспахме както си приказвахме.

На сутринта се събудих успокоен. Облякох се и отидох на църква. Запалих една свещ, коленичих и се помолих Като се върнах в хотела, стражарят беше вече там.

— Хайде, да вървим — каза ми той.

Отидохме в комендантството, а оттам в областното управление Там ми дадоха удостоверение и ме изпратиха под стража в Пирея.

Когато стигнахме на остров Хиос, гледам, на крайбрежната улица мои съселяни. Затърсих с очи сред множеството и намерих близките си, които същия ден заминаваха за Кожани.

Когато завърши разказа си, казах му: „Сложи подписа си.“

И той написа:

НИКОЛАС КОЗАКОГЛУ

[1] Крайбрежната улица. — Б. пр. ↑

Издание:

Автор: Стратис Дукас

Заглавие: Историята на един пленник

Преводач: Георги Хр. Куфов

Година на превод: 1967

Език, от който е преведено: гръцки

Издание: първо (не е указано)

Издател: Народна култура

Град на издателя: София

Година на издаване: 1967

Тип: повест

Националност: гръцка (не е указано)

Печатница: Държ. полиграфически комбинат „Димитър Благоев“

Редактор: Петър Евтимов

Технически редактор: Александър Димитров

Художник: Александър Поплилов

Коректор: Евгения Кръстанова

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/14131>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.